Šventoji Sites 1 and 3

In 2022, an archaeological survey was carried out at the sub-Neolithic/Neolithic Šventoji Sites 1 and 3, previously extensively explored by R. Rimantienė in the 1960s and 1970s (Fig. 1). The survey comprised 52 boreholes, 77 test pits and 2 trenches, covering a total area of 303.6 m^2. The results confirmed the presence of an underwater pit in the prehistoric lake (Fig. 1) measuring 100–130 m wide and up to 2 m deep, which existed in the central and E part of the surveyed area during the sub-Neolithic and Neolithic periods. The pit was under intense fishing pressure between 3200 and 2500 BC, and the remains of fishing equipment and its catch are still preserved in the waterlogged sapropel. Either archaeological deposits or wooden structures were found in 12 of the 77 test pits and in 1 of the 2 trenches, although isolated artefacts, particularly wooden and stone, were also found in other trenches. A total of 247 archaeological finds were collected, largely comprised of the remains of fishing equipment such as pine twigs (Fig. 2), wooden stakes and their taper chips, and stone net weights (Fig. 4). A pine-twig fishing weir found in pit 1 was dated to 2900–2600 BC using ^{14}C samples. The ceramic assemblage consisted of 51 fragments, of which 23 were classified as Globular Amphora Ware and 28 as Porous Ware. The zooarchaeological material was strongly dominated by fish remains, comprising: 1091 fish bones and scales; 5 mammal bones and horns (Fig. 3); and 2 bird bones. The survey in Šventoji Sites 1 and 3 demonstrated that a valuable archaeological layer containing fishing structures has been preserved to the E of R. Rimantienė's excavation area. The preservation or further qualified detailed excavation of these sites is required.

Eglė Rimkienė, Jurgis Sadauskas

Šventosios akmens amžiaus gyvenvietė

2022 m. Šventosios akmens amžiaus gyvenvietės (UK 1813) teritorijoje (Palanga, Šventoji) 2 vietose prieš numatomus žemės judinimo darbus buvo atlikti archeologiniai tyrimai.

Kutninkų g. 9 planuota įrengti naujas požemines komunikacijas – buitinių nuotekų ir vandentiekio. Tyrimų vieta yra V – centrinėje Šventosios akmens amžiaus gyvenvietės teritorijos dalyje, senovinio lagūninio ežero vietoje. Apie 65 m į ŠR nuo Kutninkų g. 9 sklypo yra 51-oji radimvietė, o 57-oji – apie 150 m į R nuo Monciškės gatvės atkarpoje įrengiamų inžinerinių trasų. Kutninkų g. 9 sklype paviršius iš dalies apaugęs žole, stovi du dviaukščiai gyvenamieji namai. Reljefas nelygus, svyruoja H_{abs} 1,25–1,47 m ribose. Už minėto sklypo ribų suprojektuotos inžinerinės trasos patenka į žole apaugusią zoną ir ant Monciškės gatvės važiuojamosios dalies (žvyrkelio). Čia reljefas taip pat nelygus, svyruoja H_{abs} 1,35–1,60 m ribose.

Anksčiau archeologiniai tyrimai šioje teritorijoje vykdyti 2006, 2011, 2015 m. – G. Piličiausko (*ATL 2006 metais*, 2007, p. 45–46; *ATL 2011 metais*, 2012, p. 31–35, *ATL 2015 metais*, 2016, p. 47–53), 2008 m. – G. Piličiauskienės ir G. Piličiausko (*ATL 2008 metais*, 2009, p. 23–28), 2014 m. – R. Kraniausko ir A. Kurilienės (*ATL 2014 metais,* 2015, p. 625; p. 52–57), 2016 m. – A. Kurilienės (*ATL 2016 metais*, 2017, p. 532), 2018 m. – J. Sadausko (*ATL 2018 metais*, 2019, p. 645), 2019 m. – U. Budvydo (*ATL 2019 metais*, 2020, p. 521), 2020 m. – K. Pesecko ir D. Teterevos (*ATL 2020 metais*, 2021, p. 677). Ankstesnių tyrimų metu nustatyta, kad 2022 m. tyrimų vieta yra senovinio lagūninio ežero

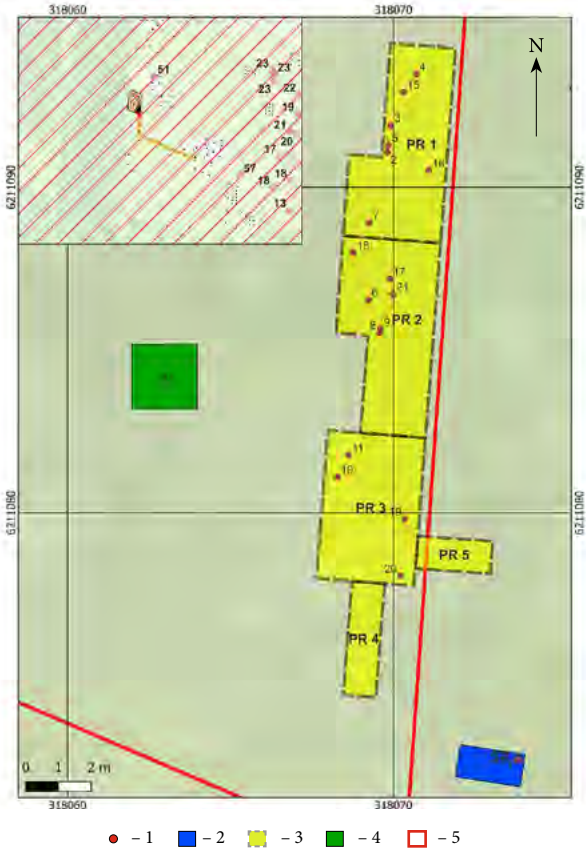

1 pav. Sklypo Kutninkų g. 9 žvalgomųjų ir detaliųjų tyrimų situacinis planas: 1 – radinių paplitimas; 2 – 2022 m. E. Rimkienės tirti šurfai; *3 – 2022 m. E. Rimkienės tirtos perkasos; 4 – 2020 m. D. Teterevos tyrimai; 5 – Kutninkų g. 9 sklypo riba. J. Sadausko brėž.*

Fig. 1. Area plan of the exploratory and detailed excavation at 9 Kutninkų St.: 1 – artefact distribution; 2 – test pits excavated by E. Rimkienė in 2022; 3 – trenches excavated by E. Rimkienė in 2022; 4 – areas excavated by D. Tetereva in 2020; 5 – land plot boundary.

duburyje, kur aptinkamos 1,5–2,5 m storio ežerinės – pelkinės nuosėdos su pavienėmis neolito laikotarpio žvejybos konstrukcijos liekanomis ar su žvejyba susijusiais radiniais. Aktualiausi 2020 m. D. Teterevos žvalgomieji tyrimai Kutninkų g. sklype 9. Jų metu nustatyta, kad Kutninkų g. 9 sklypo teritorijoje ežerinių nuosėdų storymėje tarp H_{abs} 1,00 m ir H_{abs} – 1,00 m lygyje yra archeologinis sluoksnis su negausiais, daugiausia su žvejyba ir veikla ežere susijusiais archeologiniais radiniais, datuojamais IV–III tūkst. pr. Kr.

2022 m. žvalgomųjų tyrimų metu ištirta trylika 2x1 m dydžio šurfų bendro 26 m^2 ploto. Detaliųjų tyrimų metu ištirtos 5 įvairaus dydžio perkasos 49 m^2 ploto. Iš viso 2022 m. iki įžemio ištirtas 75 m^2 plotas (1 pav.). Žvalgomųjų tyrimų metu patvirtinta, kad visa tirta vietovė pateko į priešistorinio lagūninio ežero teritoriją. Jo dugnas dabartinio sklypo ribose buvo daugmaž lygus, šiek tiek nuolaidėja PV kryptimi, duburių neužfiksuota. Nuo 0,7–1,6 m (H_{abs} 0,30–1,50 m) iki 2,1–2,5 m gylio susiformavusios 0,75–1,5 m storio ežerinės nuosėdos storėja V kryptimi. 2,1–2,5 m gylyje (H_{abs} nuo –1,10 iki –0,50 m) pasiekiamas įžemis – Litorinos transgresijos smėlis.

Šurfuose 1 ir 5 aptikta archeologinių radinių. Šurfe 1 sapropelio ir įžemio kontakto lygyje 2,3 m gylyje ąžuolinė lazda su išsišakojančiu galu yra galbūt žvejybinis įrankis. Šurfe 5 sapropelyje aptikta 4 įvairaus dydžio akmeninių pasvarų koncentracija.

Detaliųjų tyrimų metu visose perkasose fiksuota panaši grunto sluoksnių stratigrafija, kaip ir žvalgomųjų tyrimų metu. Nuo 70–80 cm gylio (H_{abs} 0,30–0,60 m) iki 2,2–2,4 m gylio (H_{abs} –1,00 – –1,30 m) susiformavusios ežerinės nuosėdos. Jose aptikta archeologinių dirbinių. 2,2–2,4 m gylyje pasiekiamas įžemis – Litorinos transgresijos smėlis.

Iš viso inventorinta 21 vienetas medinių, akmeninių ir gintarinių dirbinių, siejamų su neolito laikotarpio žvejybine veikla. Tai ąžuolinė kartis, lazdyno kartys, specialiai nusmailintas ir išlenktas uosio dirbinys (2 pav.), plūdės

0 5 cm

2 pav. Pasvaras (?) su galbūt augalinio pluošto, kuris buvo aprištas aplink uolieną, liekanomis. T. Rimkaus nuotr.

Fig. 2. Stone net weight (?) with possible remnants of plant material wrapped around it.

3 pav. Uosinio dirbinio, kurio vienas iš galų specialiai nusmailintas, kitas galas išlenktas ir skeltas pusiau, fragmentas. K. Ivinskio nuotr.

Fig. 3. Fragment of an ash-wood implement, with one end tapered and the other bent and split in half.

su skylėmis, pušies skalos, plokščios apskaldytos uolienos – pasvarai. Tarp jų išsiskiria balkšva uoliena su raudonos spalvos fragmentais ant paviršiaus. Jie gali būti likę nuo augalinio pluošto, kuris buvo aprištas aplink uolieną – pasvarą (2 pav.). Taip pat gintaro gabaliukas su pjovimo žymėmis (4 pav.). Tikėtina, kad tai gintarinio dirbinio gamybos atlieka.

Atlikus dviejų radinių AMS ^{14}C datavimą, gautos datos: 3368–3102 m. pr. Kr. (4540±31) (FTMC–JH86–1) ir 3341–3029 m. pr. Kr. (4476±32) (FTMC–JH86–2). Remiantis 2020 ir 2022 m. archeologinių tyrimų rezultatais

0 2 cm

4 pav. Gintaro gabaliukas su pjovimo žymėmis. T. Rimkaus nuotr.

Fig. 4. Piece of amber bearing saw marks.

manoma, kad tyrimų aplinkoje neolito laikotarpiu vykdyta žvejybos veikla. Aptiktus radinius būtų galima sieti su netoliese esančia Šventosios akmens amžiaus gyvenvietės 51 radimviete.

Apie 20 arų dydžio sklypas **Šventosios g. 38** yra Šventosios akmens amžiaus gyvenvietės Š pakraštyje, protakos aplinkoje. Arčiausiai žinoma radimvietė – 38-oji – yra apie 85 m į PR nuo tyrimų vietos. Tyrimų vietoje paviršius apaugęs daugiamete žole, reljefas nelygus, svyruoja H_{abs} 2,10–2,70 m ribose.

Šventosios g. sklypo 38 aplinkoje archeologinius tyrimus vykdė G. Piličiauskienė 2008 m. (*ATL 2008 metais*, 2009, p. 23–28), V. Vingis 2017 m. (*ATL 2017 metais*, 2018, p. 712), K. Peseckas 2020 m. (*ATL 2020 metais*, 2021, p. 678) ir J. Sadauskas 2021 m. (*ATL 2021 metais*, 2022, p. 615). Informatyviausi 2008 m. tyrimai, kur Šventosios g. 26 ir 34A sklypus tyrinėjo G. Piličiauskienė. Tyrimų metu iškasta 200 2x1 m dydžio šurfų (iš viso 400 m^2 plotas), kurių gylis svyravo nuo 0,4–1 m tirtos teritorijos R dalyje iki 1,5–2,7 m gylio V dalyje. Papildomai išgręžti 8 gręžiniai. Tyrinėtuose sklypuose fiksuoti lagūninio ežero ir protakos, kurios duburys buvo išgraužtas tekančio vandens srauto jūros regresijos metu, nuosėdos. Protakoje buvusiuose šurfuose rasta statmenai į dumblą sukaltų medinių kuolų, išplautų kuolų dalių, pamestų ir paskendusių, vandens perneštų akmens ir

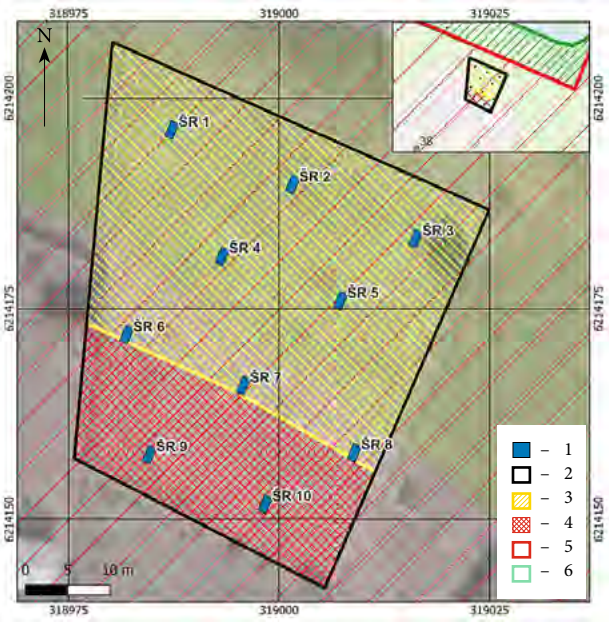

5 pav. Sklypo Šventosios g. 38 tyrimų situacinis planas: 1 – 2022 m. žvalgomųjų tyrimų vietos; 2 –Šventosios g. 38 sklypo ribos; 3 – rekomenduojami žvalgymai; 4 – rekomenduojami detalieji tyrimai; 5 – Šventosios akmens amžiaus gyvenvietės teritorija; 6 – apsaugos nuo fizinio poveikio pozonis. J. Sadausko brėž.

Fig. 5. Area plan of the excavation at 38 Šventoji St.: 1 – 2022 exploratory excavation; 2 –land plot boundary; 3 – recommended survey area; 4 – recommended detailed excavation area; 5 – Šventoji Stone Age settlement boundary; 6 – protected buffer zone.

medžio dirbinių, jų fragmentų, gamybos atliekų ir ruošinių (apie III tūkst. pr. Kr. vidurio). Įžemis – pilkas vidutinio stambumo jūrinės kilmės smėlis – tirto ploto V dalyje pasiektas 1–2 m gylyje, o centrinės dalies duburiuose kartais slūgsojo net 2,7 m gylyje. Tirto ploto R ir vidurinėje dalyse įžemis pasiektas paprastai ne daugiau kaip 1 m gylyje.

2022 m. Šventosios g. sklype 38 iki įžemio ištirta dešimt 2x1 m dydžio šurfų, bendro 20 m^2 plotas (5 pav.). Sklypo Š dalyje šurfuose 1–6 fiksuota panaši grunto sluoksnių stratigrafija. Čia, po velėnos ir apie 20–30 cm storio dirvožemio sluoksniu, pasiektas įžemis (gelsvas, rusvas, balsvas smėlis) arba fiksuoti XX a. II pusės požeminių inžinerinių tinklų įkasimo kontūrai. Kai kuriose vietose po inžinerinių tinklų įkasimų užpildais pasiektas identiškas įžemis. Centrinėje sklypo dalyje šurfuose 7–8, 10 po velėna tirti 50–90 cm storio maišyto pilkos spalvos grunto sluoksniai su pavieniais XVII–XX a. radiniais. Žemiau pasiektas įžemis – gelsvas smėlis.

Sklypo PV dalyje šurfe 9 35–60 cm gylyje aptiktas kultūrinis sluoksnis su archeologiniais radiniais (6 pav.). Remiantis keramikos radiniais ir radiokarbonine data, jis siejamas su vidurinio neolito Narvos kultūra. Atlikus anglies gabaliukų, surinktų iš sluoksnio AMS ^{14}C datavimą, gauta data – 3783–3647 m. pr. Kr. (4944±31) (FTMC–JH86). Po archeologiniu sluoksniu glūdi balsvo smėlio, maišyto su rudos spalvos gruntu ir anglimis, horizontas. Apie 0,7–1 m gylyje pasiektas įžemis – rudas smėlis.

6 pav. Šurfo 9 bendras vaizdas iš PR. S. Sprindžio nuotr.

Fig. 6. Test pit 9, viewed from the SE.

7 pav. Šurfe 9 45 cm gylyje aptikta tamsiai pilkos spalvos titnago nuoskala. T. Rimkaus nuotr.

Fig. 7. Dark grey flint flake discovered in test pit 9, at a depth of 45 cm.

Tyrimų metu iš viso aptiktas ir inventorintas 31 radinys. Juos galima suskirstyti į dvi grupes: akmens amžiaus radinius šurfe 9 ir XVII–XIX a. radinius šurfuose 7, 8, 10. Akmens amžiaus radinių grupė – 23 vienetai – siejama su vidurinio neolito Narvos kultūra. Tai 13 uolienų: 1 apskaldytas smiltainio fragmentas, 1 kvarcito akmuo su pasvarams būdingais išskėlimais, 1 perkaitusi kvarcito nuoskala, 1 apskaldyto smiltainio fragmentas su gludinta viena puse ir 9 titnago nuoskalos (7 pav.). Titnago radinius sudaro nuoskalos, pagamintos iš vietinio pajūriui būdingo pilkšvos ir rusvos spalvos titnago. Dvi tamsiai pilkos spalvos titnago nuoskalos gali būti siejamos su nevietine titnago žaliava, o atnešta iš į P ar V esančių Lietuvos regionų. Be akmeninių radinių, surinkti 8 lipdytinės keramikos fragmentai – 2 puodo sienelės, 1 puodo pakraštėlis, kurio išorinė sienelės pusė ornamentuota trimis apvaliais taškeliais – įspaudais ir 5 nenustatytos paskirties keramikos gabaliukai. Taip pat surinkti 3 molio tinko gabaliukai. Keramika yra su smulkiomis ir stambesnėmis mineralinėmis priemaišomis ir dažnai su organinėmis. Dalis keramikos yra su smėlio ir augalinėmis priemaišomis.

Vėlyvi radiniai, 8 vienetų, datuojami XVII–XIX a. Tai keramikos fragmentai – puodų, dubeninio koklio ir plytos dalys. Radiniai aptikti sklypo centrinėje bei PR dalyse šurfuose 7, 8, 10.

Makrobotaniniams tyrimams pristatyti 5 grunto mėginiai. Juose kultūrinių augalų liekanų nerasta. Iš viso mėginiuose rasta 211 vienetų nesuanglėjusių, laukinių augalų vaisių ar sėklų, iš jų didžioji dalis (205 vienetai) priskiriamos baltosios balandos vaisiams. Nesuanglėję laukinių augalų vaisiai ar sėklos į gruntą pateko archeologinio konteksto formavimosi metu arba veikiant postdepoziciniams procesams. Atsižvelgiant į tai, kad mėginiuose aptikta tik laukinių augalų sėklų, kurios visos nesuanglėjusios, mėginiai laikytini moksliškai nevertingais.

Visi tyrimų metu surinkti dirbiniai perduoti LNM.

Šventoji Stone Age Settlement

In 2022, an exploratory excavation was carried out at 9 Kutninkų St., consisting of 13 test pits measuring 2 x 1 m each and 26 m^2 in total. For detailed excavation, five trenches, measuring 49 m^2 in total, were then opened. The total excavation area needed to reach sterile soil in 2022 was 75 m^2 (Fig. 1). A lake sediment deposit measuring 0.75–1.5 m in thickness with isolated wood, stone and amber finds was recorded at a top depth of 0.7–1.6 m (H_{abs} = 0.30–1.50 m) and bottom depth of 2.1–2.5 m (H_{abs} from –1.10 to –0.50 m). AMS ^{14}C dating of the finds associated with Neolithic fishing activities generated ranges of 3368–3102 BC and 3341–3029 BC (Figs. 2–4).

Ten test pits (20 m^2 in total) were excavated at 38 Šventoji St. (Fig. 5). An archaeological layer was identified on the SW side of the land plot in test pit 9, at a depth of 35–60 cm. The layer contained finds attributed to the middle-Neolithic Narva culture (Fig. 6). These finds included worked stone (Fig. 7), hand-thrown pottery sherds and pieces of daub. A total of 31 finds were catalogued. Samples of associated charcoal deposits were dated to 3783–3647 BC using AMS ^{14}C.